

EVOLUCIÓ DEL PAPER DE LA DONA EN EL CONTEXT INTERNACIONAL

Elisabet Mañé

Malgrat l'evolució positiva de la situació de les dones al Món des de la Segona Guerra Mundial, sobretot pel que fa al reconeixement jurídic dels seus drets a nivell internacional a partir de la creació de les Nacions Unides, aquestes encara estan desproporcionalment representades dins la pobresa, l'analfabetisme, l'atur i el treball poc o gens remunerat.

En molts aspectes el període posterior a la Segona Guerra Mundial és únic en la història ja que sofreix grans transformacions que canvien el panorama mundial: s'elabora la Declaració dels Drets Humans, neixen 93 països independents, es produeix una expansió sense precedents de l'economia mundial, la població mundial creix d'una manera més accentuada que la que es produí durant els tres segles anteriors i hi ha un avenç importantíssim dins la ciència i la tecnologia.

Al mateix temps, aquest període obre noves perspectives per a les dones. Elles no han estat beneficiàries pacífiques o víctimes de les transformacions abans esmentades; han tingut un paper i algunes vegades han liderat iniciatives. Segons mostren diversos estudis i estadístiques sobre el tema, la situació de les dones ha canviat: estan més educades, són més actives econòmicament, tenen més paper polític... Es dona una nova situació de confiança i de cooperació entre elles que ofereix moltes possibilitats en el present i, sobretot si es consolida, de cara al futur.

Però és clar que la discriminació contra les dones, implícita en les actituds, els costums i les lleis que s'han donat al llarg de milers d'anys, implantada en profundes arrels culturals i pràctiques tradicionals, no pot ser canviada en poques dècades. Les següents afirmacions, recollides de diversos estudis sobre la situació actual de la dona al món, en són un exemple prou il·lustratiu:

— En la indústria manufacturera, una dona cobra per hora de treball tres quartes parts del que cobra un home.

— Deu de les onze democràcies més velles del món han esperat al segle XX per introduir el dret de vot de les dones: la primera fou la de Nova Zelanda al 1893 i l'última la de Suïssa al 1971.

— Les dones, amb algunes excepcions, representen el 50% de l'electorat i només mantenen al voltant del 10% dels seients del poder legislatiu.

— En els països en vies de desenvolupament (PVD) dues tercers parts de les dones de més de 25 anys (davant la meitat dels homes) mai no han estat en una escola.

Les dones i les Nacions Unides (NN.UU.)

Les principals fites

1945. La Carta de les Nacions Unides declara en el seu preàmbul «la igualtat de drets entre els homes i les dones».

1946. Es crea la Comissió de la Condició de la Dona per portar a terme el seguiment de l'estat de la població femenina als diversos indrets del planeta i promoure els seus drets.

1952. S'adopta la Convenció sobre els drets polítics de les dones, primer instrument internacional que atorga a les dones els mateixos drets polítics que als homes: dret a vot i elegibilitat i dret a ocupar funcions oficials.

1957-1962. Adopció de convencions sobre la igualtat dels drets i dels deures dins el matrimoni i dins la seva dissolució.

1967. Declaració sobre l'eliminació de la discriminació de les dones.

1975. Es proclama Any Internacional de la Dona.

Se celebra la **Conferència Mundial de l'Any Internacional de la Dona** a Mèxic, D.F. on s'elabora el primer *Pla d'Acció Mundial per l'avenç de la dona*. És un programa detallat, dirigit a governs i a organitzacions no governamentals, on es determinen els principals punts que necessiten l'adopció de mesures a nivell nacional: la cooperació internacional i la pau, la participació polí-

tica, l'educació i la capacitació, el treball, la salut i la nutrició, la família, la població, l'habitatge, la investigació i els mitjans de comunicació de masses.

1975-1985. *Decenni de les Nacions Unides per a la Dona: Igualtat, Desenvolupament i Pau.* Es va descriure com «l'inici d'un esforç internacional per corregir els errors de la història». Aquest decenni va portar la creació de dos òrgans nous de les NN.UU.: el Fons de Desenvolupament de les Nacions Unides per a la Dona (UNIFEM), que financia activitats innovadores de desenvolupament en benefici de la dona, especialment en regions rurals del món en vies de desenvolupament, i l'Institut Internacional d'Investigacions i Capacitació per a la Promoció de la Dona (INSTRAW), que treballa per a una participació més ampla de la dona en les esferes econòmica, política i social.

1979. L'Assemblea General de les NN.UU. aprova la *Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona*. Se l'anomena també la Carta dels Drets de la Dona. Va entrar en vigor el 3 de setembre de 1981 i ha estat ratificada per més de 100 països.

1980. La Conferència Mundial sobre la Dona, que es porta a terme a Copenhague, adopta el Programa d'Acció per a la segona meitat del Decenni de les NN.UU. per a la Dona: Igualtat, Desenvolupament i Pau. Es demana a les institucions que analitzin les dades i les tendències recents.

1985. Es porta a terme la Conferència Mundial per a l'Examen i l'Avaluació dels Assoliments del Decenni de les Nacions Unides per a la Dona, a Nairobi (Kenya). Senyala la fi del decenni. Els governs participants adopten per consens les *Estratègies de Nairobi orientades cap al futur per l'avenç de la dona fins l'any 2.000*. El programa previst per als anys 90 consisteix en invertir en la dona per assegurar un desenvolupament equitatiu i durable.

1990. La Comissió de la Condició Jurídica i Social de la Dona inicia una anàlisi i una avaluació de les Estratègies

de Nairobi. Els resultats són descoratjadors. La Comissió descobreix que la situació de la dona s'ha agreujat en moltes parts del Món, especialment en els països en vies de desenvolupament on s'ha produït un estancament econòmic o un creixement negatiu, un augment constant de la població, una reducció dels programes socials i una regressió alarmant de la condició de la dona en les esferes de l'educació, del treball i de la salut. A més la Comissió ha advertit que, en no aconseguir-se una veritable igualtat d'oportunitats entre ambdós sexes, les societats hauran d'enfrontar-se a l'alt cost d'un desenvolupament econòmic i social lent. Així, exhorta que s'acceleri el ritme de l'execució de les *Estratègies*.

1995. Se celebrarà la Quarta Conferència Mundial sobre la Dona.

Per aquest motiu les Nacions Unides han iniciat una campanya educativa mundial destinada a sensibilitzar sobre els obstacles que existeixen per executar les *Estratègies de Nairobi orientades cap al futur per l'avenç de la dona*. Dins aquesta campanya s'ha editat la publicació *La mujer: retos hasta el año, 2000* on es recullen, entre altres, els reptes a assolir abans d'entrar al nou segle:

Els reptes jurídics

Amb l'objectiu d'accelerar el procés d'igualtat jurídica entre l'home i la dona és necessari:

- Augmentar el coneixement sobre els drets que les convencions internacionals i les lleis nacionals concedeixen a les dones;

- Enfortir els mecanismes nacionals per l'avenç de les dones;

- Ratificar la *Convenció per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona* per part de tots els països;

- Garantir el compliment de les lleis que salvaguarden la igualtat de la dona i establir penes per l'incompliment;

- Abolir totes les formes d'esclavitud i prostitució de la dona;

- Establir una edat mínima legal per contraure matrimoni i assegurar el consentiment mutu d'ambdues parts, així com el dret de la dona a conservar la seva pròpia nacionalitat;

- Garantir el dret de tota dona a comprar, vendre, posseir, heretar i administrar béns i qualsevol dels altres recursos de manera independent;

- Proporcionar protecció legal a l'accés de la dona a la propietat de la terra, al crèdit, a la capacitació, a les inversions i als ingressos en peu d'igualtat;

Els reptes en la salut

Les tendències negatives de l'últim decenni es podrien contrarestar si

s'adopten immediatament les mesures següents:

- Millorar la salut de la dona i de la nena amb el seu accés a uns serveis adequats i amb la planificació de la família i la nutrició;

- Augmentar els pressupostos nacionals destinats a la salut amb l'objectiu d'assegurar la prestació de serveis gratuïts d'atenció primària de la salut, la conservació i el millorament de les instal·lacions sanitàries existents, el millorament del subministrament d'aigua apta pel consum i el subsidi de medicaments amb recepta;

- Assignar fons nacionals a la investigació i a la prestació de serveis de planificació familiar i assegurar el dret de cada dona a decidir el nombre d'embarassos; desanimar l'embaràs en edat primerenca;

- Reduir la mortalitat derivada de la maternitat amb l'atenció de la salut prenatal i de la nutrició;

- Realitzar campanyes sobre la distribució equitativa de les responsabilitats domèstiques entre l'home i la dona;

- Establir la immunització mundial contra les sis principals malalties transmissibles de la infància: la tuberculosi, la diftèria, la poliomielitis, el xarampió, el tètanus i la tos ferina;

- Imposar severes sancions a l'infanticidi femení prenatal i postnatal;

- Eliminar la pràctica tradicional de la circumcisió femenina.

Els reptes de l'educació

Educar la dona és una inversió d'alt rendiment en el desenvolupament socio-econòmic de la societat en general, ja que beneficia tota una família. Així és imperatiu que en el proper decenni els governs i el sector privat:

- Realitzin un esforç per posar fi a l'analfabetisme femení;

- Intensifiquin els esforços a favor de l'ensenyament primari universal;

- Revisin tots els llibres de text amb l'objectiu d'eliminar tots els estereotips sexuals i d'incloure-hi la contribució de la dona a la civilització;

- Millorin l'ensenyament secundari de les noies, especialment en les zones rurals on es poden oferir incentius a les famílies per tal que les noies segueixin estudiant;

- Garanteixin l'accés, en peu d'igualtat, a l'ensenyament i a la capacitació de qualitat en totes les matèries i en tots els nivells i ofereixin tracte preferencial o subsidis financers que facilitin l'accés de la dona a les universitats dominades pels homes;

- Promoguin la formació de més professores en els nivells de secundària i universitat;

- Augmentin l'escala de sous i les condicions de la professió docent en general;

- Animin a la dona a escollir les ocupacions dominades pels homes i eliminin la segregació en els programes d'estudi.

Els reptes econòmics (treball)

- Adoptar mesures especials per augmentar la proporció de dones que participin en la presa de decisions econòmiques;

- Establir programes concrets de capacitació, especialment per a les dones que viuen en la pobresa extrema, amb la finalitat de millorar la seva condició;

- Ampliar la definició de les persones «econòmicament actives» amb l'objectiu d'incloure a les dones que realitzin tasques productives no remunerades en els PVD.

- Incloure el treball remunerat i no remunerat de la dona en els comptes nacionals i en les estadístiques econòmiques;

- Garantir oportunitats de treball en peu d'igualtat;

- Proporcionar, en igualtats de condicions, l'accés als crèdits financers, als beneficis familiars i al dret a participar en activitats de lleure, culturals i esportives;

- Assegurar que la dona amb fills tingui dret a treballar, a la llicència per maternitat i a altres prestacions analògiques;

- Desenvolupar serveis per reduir el volum del treball domèstic i el de l'atenció de l'infant que realitza la dona;

- Garantir la mateixa remuneració pel treball de valor comparable;

- Assegurar serveis adequats de benestar social (per exemple, seguretat social, pensions i prestacions per l'atur).

Reptes polítics

Amb la finalitat de fomentar el poder de la dona per prendre decisions polítiques, els governs, les organitzacions no governamentals, els partits polítics, els sindicats, el sector privat, les agrupacions femenines i els partits han de:

- Adoptar mesures especials per augmentar la proporció de dones que participin en els processos de presa de decisions polítiques;

- Garantir el dret de la dona al vot, a presentar la seva candidatura en les eleccions i a ocupar càrrecs públics o polítics;

- Realitzar campanyes per promoure les qüestions de la dona en les plataformes polítiques;

- Crear xarxes de suport de manera que més dones puguin participar en les campanyes per ocupar càrrecs públics, en els àmbits popular, estatal, nacional, regional i internacional;

(continua a la pàgina 9)

LA DONA - ÀFRICA SUBSAHARIANA

la marginació del colonialisme, tot i que avui existeixen diferències significatives entre la dona de les zones rurals i de les urbanes.

A l'àmbit rural, encara se subvalora la importància d'enviar les nenes a l'escola. En principi, és el nen qui ha de formar-se i pujar al «tren del desenvolupament». Aquest fet ja fa comprensible que, tan a curt com a llarg termini, s'accentuï el protagonisme de l'home i la invisibilitat de la dona. Aquesta situació, protagonisme de l'home i invisibilitat de la dona, es tradueix en jerarquia.

Tot i no haver pujat al «tren del desenvolupament», el 85% dels conreus està en mans de les dones, i avui en dia està prenent força la teoria de l'error comès en no incloure la dona als projectes de desenvolupament.

L'aportació de la dona rural africana a la supervivència del seu continent és sobradament demostrable. Segons un recent informe de la FAO, el descobriment que les dones contribueixen a l'agricultura molt més del que s'havia reconegut, justifica la creixent sospita que part del programa de desenvolupament del Tercer Món no s'ha dirigit a les persones adequades.

Per altra part, a les ciutats, la dona africana està pressionant per fer notar la seva presència, tot i que aquesta es va fent visible molt lentament i en sectors molt limitats, com l'ensenyament

i la sanitat, camps tradicionalment reservats a la dona arreu del món. L'africana es mou molt bé en el camp del comerç, tenint en compte la poca indústria que hi ha al continent, ja sigui com a assalariada o empresària.

Tot i que cal deixar clar que es tracta d'una minoria molt reduïda de les dones, als coneixedors de l'Àfrica difícilment se'ls haurà escapat la imatge de les africanes als ferries o als autobusos portant les seves mercaderies sovint d'un país a un altre: les mamy-benz de Nigèria, les nana-benz de Togo, etc. Aquestes dones han aconseguit molt poder actualment i fins i tot han creat el seu propi sistema de finançament —l'anomenat **tontines**—, molt extès a l'Àfrica Equatorial, Camerun, Gabon, etc.

El tontines consisteix en crear grups en què els estalvis de totes les membres no es dipositen als bancs sinó que s'entreguen a una d'elles cada vegada, de forma rotativa. Les fish-mamies de Ghana, les nana-benz, les mamy són les grans empresàries de l'Àfrica Occidental, que inicialment venien de tot en parades ambulants, algunes de les quals són actualment riquíssimes, posseeixen xarxes de distribució i s'han apoderat del comerç.

La presència de la dona a les universitats africanes és molt respectable actualment, situació que agrada als seus compatriotes, ja que els homes africans

estan utilitzant equivocadament l'argument que les africanes formades a Occident estan molt lluny dels valors tradicionals, sobretot per la influència del feminisme occidental. Ells tenen reticències a acceptar l'existència de valors positius i negatius tant a la tradició africana com a l'occidental i que l'africana que ha complementat la seva formació africana amb l'occidental està en condicions de seleccionar els valors positius que conté cadascuna d'elles.

També a nivell polític i governamental creix la representativitat de la dona: per exemple, a Ghana tenen una representació pròpia a l'Assemblea Nacional. La dona de la zona urbana no està al marge dels processos de democratització que s'estan anunciant a Àfrica, sinó que fa sentir la seva opinió creant associacions de dones a tot el continent: l'associació de dones juristes de Benin, l'associació de dones empresàries de Guinea-Conacri, de Nigèria, etc.

Per tant, és encertat concloure que les dones africanes avui estan implicades en un esforç continuat per millorar la seva condició i per estar suficientment representades a tots els marcs on es discuteix el futur d'aquest interrogant que és Àfrica.

* Departament d'Àfrica de la Fundació CIDOB
Secretària de l'Associació «Mujeres africanas E'waso Ipola»

(Continuació de la pàgina 5)

— Mantenir llistes de dones qualificades per ocupar llocs en el govern, els partits polítics i els sindicats;

— Reunir dades estadístiques i donar publicitat a la participació de la dona en els òrgans directius d'alta categoria, a nivell nacional, regional i internacional;

— Augmentar el nombre de dones que ocupen càrrecs directius en empreses públiques i privades almenys en un 30% abans de l'any 2000.

Els reptes de la pau

Moltes dones acostumen a ser víctimes indefenses de la violència; no només de la violència que implica la guerra, sinó també del tipus de violència que penetra en la família i llavors s'estén al lloc de treball i a la societat. Amb l'objectiu d'eliminar aquesta violència els governs han de:

— Efectuar reformes legislatives per protegir la dona contra la violència dins la llar, l'abús sexual i el maltractament físic en la llar, en el lloc de treball i en la societat;

— Oferir serveis d'ajut a les dones víctimes, inclosos serveis bàsics d'allotjament, d'aliments i d'atenció mèdica, així com assistència jurídica i psicològica;

— Promoure coneixements en matèria jurídica i programes d'educació per la pau en les escoles i en els mitjans de comunicació, subratllant la situació de la dona i el seu potencial com a promotora de la pau;

— Revisar els programes d'ensenyament amb la finalitat de treure importància a la guerra i a la violència i destacar els aspectes pacífics de la civilització;

Pel que fa als conflictes militars i a la diplomàcia:

— Establir un sistema de quotes per assegurar la representació de la dona en les negociacions de pau i el desarmament a nivell de presa de decisions;

— Promoure la incorporació de la dona en els programes d'educació per la pau;

— Donar suport als mètodes pacífics en la solució dels conflictes mitjançant la negociació i la mediació en comptes de l'agressió.

Conclusions

Aquests reptes que les Nacions Unides han proposat són ambiciosos, però no per això deixen de ser possibles i, realment, manifesten una necessitat

imprescindible per aconseguir un món més equitatiu, humà i just.

És evident que moltes coses estan canviant. Tenim la sensació que la història s'accelera. Potser a causa del gran i divers volum d'informació que reberem diàriament. Els esdeveniments s'internacionalitzen; la búsqueda de solucions també. Hi ha grans temes considerats comuns de tota la humanitat, perquè ens afecten a tots: migracions, medi ambient, fam, malalties com la sida, etc. En tots ells les dones hi tenen molt a dir.

No podem negar que la situació de la dona en general ha millorat, però el camí per arribar a gaudir de les mateixes oportunitats que els homes, participar en les decisions que dissenyen el funcionament del món sense deixar de ser el que són, mantenint la seva especificitat, és molt llarg. L'esforç és de tots, homes i dones. És important desenvolupar iniciatives i polítiques a nivell global, el cas del paper de les NN.UU. en aquest sentit és encoratjador; però també ho és que cadascú se senti participat, de manera individual o col·lectiva, de l'evolució dels fets i canvis que s'esdevenen. Al cap i a la fi tots som constructors «d'alguna cosa o de tot».